

FAULKNER, LLUM I FÚRIA

Alfred Mondria / *Trapezi*

William Faulkner somreia quan li preguntaven per la inspiració literària, i afirmava desafiant que havia sentit parlar de les muses, però que no havia tingut la sort de veure-les mai. Per a Faulkner l'únic manament que ha de seguir un escriptor és la insatisfacció, el desig impossible d'aconseguir l'obra tal com l'anhela. L'artista, per tant, es pot definir també com un ser amoral, posseït pels dimonis quan es posa davant el paper —militant de la vanitat suprema—, capaç d'admirar els vells autors però alhora decidit a superar-los. Twain, Dreiser i, sobretot, Sherwood Anderson eren influències i estímuls que no dubtava a reconèixer, encara que ben a gust en l'estudiada representació d'autor dur, provocatiu i desdenyós, Faulkner apuntava que en la seua literatura havia estat més determinant la companyia del tabac i del whisky. Per molt original que siga una proposta estètica, un novel·lista no pot defugir el dictat i les petjades de l'experiència, l'observació i la imaginació. És per això que quan li insistien que revelara com havia de ser la formació d'un escriptor, Faulkner recomanava com una bona escola literària l'opció de convertir-se en porter d'un bordell.

Sota la llum cegadora i la pols que inunda el comtat de Yoknapatawpha batega l'experimentalisme —les contorsions del llenguatge— de Joyce: l'*Ulisses* s'havia d'abordar, segons Faulkner, amb la mateixa intensitat que el predicador baptista ignorant llegia l'*Antic Testament* per transmetre la fe. Conflictes dostoievskians, la mirada jeràrquica i majestuosa de Tolstoi o la lluita de Melville amb el pecat travessen les seues pàgines, encara que en les narracions Faulkner llança un repte gens camuflat als capricis joycians, als períodes sinuosos i entremaliats de Proust i a l'examen inclement —enigmàtic— que Shakespeare realitzà de l'ànima humana. Ambició, luxúria, venjança, honor, coratge, tot un extens catàleg de passions guien les trames de Faulkner, sense descartar la gelosia, l'odi, l'incest, la impotència. *Mentre agonitzo*, *Llum d'agost* i *Absalom, Absalom!* estan tenyits pels conflictes de sang de les famílies shakespearianes, per la pugna permanent entre parelles, germans, pares i fills. Els personatges violents, dominadors i insaciabls de Faulkner són fustigats una vegada i una altra pel sofriment, per la necessitat de sacrifici i la promesa efímera de recompensa. Els preceptes cristians del mal i la culpa —molt reelaborats en símbols i imatges— recorren també l'obra d'un autor que, de menut, el seu besavi obligava a aprendre's de memòria uns versicles de la *Bíblia* abans de desdejunar.

En aquests arguments posseïts pel drama i el fatalisme, la tècnica —l'estil alambinat— s'ensenyoreix com a segell indefugible de Faulkner. Monòlegs desfermats, canvis continus de temps, d'espai i de punts de vista, fragments que enllacen sense pausa narració i descripció, tots aquests factors representen l'ideari d'un autor que exigeix del lector una atenció —una complicitat— extrema. Els diàlegs entretallats, esfilagarsats, acompanyen seqüències presidides per l'èpica i la farsa, amb rampells d'humor que esclaten en els moments més imprevisibles. El paisatge faulknerià tendeix al barroquisme pictòric, frases que no s'aturen i una sintaxi retorçada, amb qualificatius que emergeixen de les brases com una flama vibrant, magnètica. Una escriptura extasiada i de morbosa sensualitat presideix la trajectòria d'uns personatges que han de sobreposar-se a les lleis de la crueltat, l'orgull i la cobdícia, amb lleus intervals de pietat i de compassió.

Aquesta exigència constant i amb tants punts d'equilibri proporciona escenes fulgurants, retrats poderosos —de les millors pàgines de la història de la literatura—, però també passatges esgotadors i il·legibles. Com en *El soroll i la fúria*, un pols narratiu elaborat a partir de quatre dies joycians en què se'ns conta la decadència de la família Compson. Un deficient mental, a través d'un monòleg caòtic que no atén ni a la puntuació ni a la lògica, ens ofereix moltes dades llançades a raig que reconeixem més endavant, quan descobrim el sentit circular de les seues obsessions i imatges inquietants. La relació nociva entre germans oscil·la a través d'un temps que va endavant i endarrere, que es dissipa i torna enmig d'una contínua densitat de sensacions. El virtuosisme de Faulkner fa avançar l'acció fatídica i, amb una planificació minuciosa, descriu en paral·lel el recorregut del sol i el joc d'ombres segons l'hora del dia: la bellesa i l'angoixa van de la mà fins que es fusionen en un punt sense retorn, com diversos brots que s'apleguen en una branca nuosa.

Els intricats paràgrafs de Faulkner solen desembocar en comparacions que ressonen com una fuetada, cabaloses escenes interrompudes per un gir col·loquial o un capritx narratiu, dibuixos de personatges que es fixen en detalls quasi inapreciables, encastats a través d'una adjectivació refulgent, esmaltada. Els ulls d'alguns protagonistes són “de color d'aigua estancada”, i una cara emergeix en un primer pla “com una lluna biliosa”. Tot un caràcter queda comprimit en “els llavis fins de l'ambició secreta i implacable”, o bé un personatge és perfilat tènueament a llapis: “prim com un passamà i gairebé igual de llarg”. Així mateix, en l'horitzó faulknerià no és estrany trobar penjat “un sol tan pàl·lid com una galeta sense coure”. Alguna enumeració de qualificatius concentra la fermesa, la poesia i el to del millor Faulkner, com “una pols fina, una pols seca, àrida, del color mesquí del pecat i la vergonya, no pas esplèndid ni gloriós com la sang”.

Drames rurals, desconfiances, rumors maliciosos i rostres d'edat indefinida conflueixen en la sèrie de novel·les que s'inicia amb *El llogaret*, quan els Snopes —una família de petits delinqüents— arriben a Jefferson (Mississipí) i conquisten la població en pocs anys, un ascens que contrasta amb la davallada dels mítics cognoms del Sud confederat. Enmig de tripijocs en terres inhòspites —un desig permanent d'enganyar el veí per part de grangers abnegats i ressentits—, Flem Snops utilitza l'astúcia i la intimidació per usurpar el tron de la petita població. La por al foc —els Snopes tenen fama d'incendiar les possessions dels seus enemics— s'uneix a la seducció pel perill dels habitants, la necessitat nociva i narcòtica de sentir-se atemorits. L'altre focus de la narració se situa en Eula Varner, una dona que simbolitza l'atracció primitiva, la violència latent i tel·lúrica que sempre emergeix en les novel·les de Faulkner. Un esperit de possessió i de força que ens és relatat de forma indirecta —els protagonistes ocupen un paper secundari, quasi sense veu pròpia— pel xafarder Ratliff, un venedor de màquines de cosir que no pot refrenar la curiositat ni tampoc la seua xerrameca esponerosa, invasiva.

Al costat d'episodis i llegendes que Ratliff no pot estar de guardar-se al pap, Faulkner desplega en *El llogaret* una prosa que es delecta en cada color, cada soroll, cada matís. Les imatges s'encadenen i l'autor fa ús d'un llenguatge barroc i intestinal que es recrea en elements bàsics de la natura com la saba i la pluja, el cromatisme infinit del cel i la terra. La seqüència de la subhasta de ponis braus i "arlequinats" conté el programa estilístic de Faulkner, traçar un arc de moviment continu d'on pengen la multiplicitat d'accions que componen un capítol, amb un llampegueig indeturable de llums, crits i gestos, fins que el cúmul de detalls acaba per omplir tot el llenç amb una pintura atenta al preciosisme, però també a la sorpresa i al colp humorístic.

Les peripècies que associen —i enfronten— els Snopes i els Varner tenen el seu origen en el Revolt del Francés, una propietat eixorca propera a Jefferson que determinarà els somnis i les derrotes dels protagonistes. Un territori on els colonitzadors —i els seus descendents— "es casaven entre ells, de tant en tant cometien adulteri, més sovint homicidi, i ells mateixos es jutjaven i s'executaven". En *La ciutat*, Flem Snops consuma la seua ascensió amb una trajectòria implacable i depredadora que el portarà —després d'eliminar tots els rivals— de lladre matusser de llautó a director de banc. La manca d'escrúpols del protagonista altera els pactes tàcits i la moralitat atàvica en què es basa la convivència a Jefferson, on eclosionen els ressorts de la maldat i les picabaralles ancestrals d'un petit nucli urbà. L'advocat Gavin, el xiquet Charles Mallison i l'omnipresent Ratliff alternen tres monòlegs puntejats, també, per una espessa vegetació de veus.

Cada moviment del tauler narratiu de Faulkner condiciona el destí de totes les altres peces, que es desplacen amb gran lentitud i, en un inesperat canvi de ritme, queden fora de joc. Però

l'exèrcit dels Snopes, familiars i alhora enemics declarats entre ells —tèrmits, serps o gats salvatges—, de seguida ocupa les baixes amb un altre membre del clan. Tota la tensió acumulada per giragonses faulknerianes esclata en una frase cristal·lina, adjectius sonors i tàctils en un paisatge crepuscular. En aquest sentit, els retrats no segueixen una línia previsible: trets físics, comparacions agosarades, qualsevol suma d'elements —per estranya que semble— pot servir per dibuixar un personatge. Com la cicatriu de l'alcalde De Spain, que no se sap si fou produïda per una ferida de la guerra de Cuba o bé per una partida de daus. L'excel·lent personatge del fiscal Gavin ens és descrit a partir de la torbació que el paralitza en presència d'una dona, desarmat quan s'enfronta al perfum i al pintallavis. El corbatí de llacet i la mandíbula que mastega tabac maquinalment presagien sempre una jugada fosca de Flem Snopes per fer-se amb un bon grapat de diners.

Un episodi en aparença menor de *La ciutat* com és la persecució d'una mula i d'una vaca serveix a Faulkner per ostentar el seu magisteri narratiu, amb paràgrafs magmàtics, tempestuosos, acotacions on s'entreveu el somriure sarcàstic de l'autor i una malla de subordinades que s'enduen el lector amb un enèrgic remolí. Encara que aquesta verboricitat tumultuosa, amb monòlegs en espiral i múltiples veus fa la sensació, de vegades, del músic de jazz que després de dominar massa un instrument i una melodia s'enlaira en escales impossibles per a l'oïent, tan sols pendent del plaer del solista. Ara bé, s'ha d'acceptar que Faulkner imposava les seues regles i els seus combats literaris amb una llibertat absoluta —imperativa—, paisatges i conflictes que també dominen les narracions de Carson McCullers i Flannery O'Connor, amb personatges del sud dels EUA assetjats per l'herència tèrbola del passat i la presència del mal. Però la resolució literària de Faulkner s'allunya a través d'un estilisme i d'un joc estètic que es converteixen en l'autèntic protagonista de les seues novel·les.

En les terres de Jefferson, fundades per baptistes i metodistes, l'inconformisme no havia de servir per escapar de la tirania, sinó per establir-ne una altra, remarca Faulkner. Entre el servilisme i el càlcul, Flem Snopes exerceix d'arribista —ombrívol i còmic— que amenaça el vell poder del Sud, corromput i exhaust. Una de les millors metàfores de *La ciutat* és quan el secret conegut per tota la població ja no pot restar més temps encobert, i com un clau dins l'escorça d'un arbre —el pecat— que troba la serra quan ja semblava oblidat, amagat sota una protuberància, ix amb estrèpit i ofensivament a la llum. Les resolucions de les escenes cabdals de les novel·les de Faulkner arriben amb un lleuger moviment després de capítols torrencials, una frase o tan sols una paraula deixades caure com un flascó de nitroglicerina. Els finals sarcàstics d'*El llogaret* i *La ciutat*, amb l'engany del fals tresor i la teranyina dels Snopes que torna a teixir-se constantment, són la prova evident que els personatges de Faulkner havien de pagar un preu ben alt —una condemna— pel “verí fatal que produeixen els somnis i les esperances”.

